

آرمان‌گرایی و واقع‌گرایی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران

علی شریعتمداری

۱۳۹۷

سرشناسه

: شریعتمداری، علی، ۱۳۵۰ -
Shariatmadari, Ali

عنوان و نام پدیدآور : آرمانگرایی و واقع گرایی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران/علی شریعتمداری.

مشخصات نشر : تهران: دانش بنیان فوزی، ۱۳۹۷.

مشخصات ظاهری : ۱۹۶ص: ۱۴/۵×۲۱/۵ س.م.

شابک : ۹۷۸۶۲۲۹۹۷۱۳۲۱

وضعیت فهرست نویسی : فیبا

: کتابنامه.

: ایران -- روابط خارجی -- ۱۳۵۸ -

Iran -- Foreign relations -- ۱۹۷۹ -

: آرمانگرایی

*Idealism (Social science)

: واقع گرایی -- جنبه های سیاسی

Realism -- Political aspects

: روابط بین الملل -- جنبه های سیاسی

International relations -- Political aspects

: ایران -- سیاست و حکومت -- ۱۳۵۸ -

Iran -- Politics and government -- ۱۹۷۹ -

: DSR ۱۶۵۰/۷۱۳۰۳/ش

: ۳۳۷/۵۵

: ۵۴۶۸۳۷۵

ملی

آرمان گرایی و واقع گرایی در سیاست خارجی

جمهوری اسلامی ایران

نویسنده: علی شریعتمداری

صفحه آرای: مهدی بهادرانی

طراح جلد: یوسف بهرخ

ناشر: انتشارات دانش بنیان فوزی

نوبت و سال انتشار: چاپ اول،

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

شابک: ISBN ۹۷۸۶۲۲۹۹۷۱۳۲۱

تمامی حقوق چاپ و نشر برای ناشر محفوظ است.

تلفن: ۰۸۸ ۶۶۷۳۷۰ | nashredbf@gmail.com

فهرست مطالب

۹	بیان مسئله
۱۴	۱- سؤال اصلی تحقیق
۱۴	۲- سؤالات فرعی
۱۴	۳- فرضیه اصلی تحقیق
۱۵	سوانح پژوهشی موضوع
۲۳	بیان روش و روش انجام کار تحقیق
۲۳	نتایج علمی قابل استنباط از تحقیق
۲۳	سازماندهی تحقیق
	فصل اول: بحث مفهومی ایده آلایسم و رئالیسم در سیاست خارجی
۲۶	بحث مفهومی ایده آلایسم و رئالیسم در سیاست خارجی
۲۸	واژه شناسی رئالیسم
۲۹	واژه شناسی ایده آلایسم
۳۲	مبانی نظری و متفکران رهیافت ایده آلیستی
۳۲	الف- رهیافت ایمانوئل کانت
۳۶	ب- جان بارکلی
۳۸	ج- فیخته، هگل و ایده آلایسم مطلق
۳۹	د- رهیافت ژان ژاک روسو
۴۱	اصول و مفروضه های آرمان گرایی
۴۳	الف- ایده آلایسم در سیاست خارجی
۴۹	جنبه های اصلی ایده آلایسم سیاسی را در چند مورد می توان مشخص کرد
۵۳	ب- رئالیسم در سیاست خارجی
۵۶	نظریه های مختلف رئالیسم

۶۰	رهیافت رئالیستی و ماهیت انسان
۶۱	الف- رهیافت نیکولو ماکیاوولی
۶۲	ب- رهیافت توماس هابز
۶۵	تعریف‌های مختلف در مورد جایگاه و نقش رئالیسم در روابط خارجی
۶۷	رایه ولد نیور
۶۹	نامشخصی، مورگنتا
۷۲	جورج کنان (۱۹۶۶)
۷۵	آرنولد و آرز
۷۵	هنری کیسنجر
۷۸	روبرت اشتروس - به ۱۹۰۳
۷۸	ریمون آرون
۸۰	محورهای اصلی رئالیسم در عرصه، ربط بین الملل
۸۱	۱- دولت‌گرایی
۸۳	۲- حقا
۸۴	۳- خود یاری
۸۹	ج- رابطه رئالیسم و ایده آلیسم در سیاست خارجی
۹۰	۱- دیدگاه‌های مختلف در مورد رابطه رئالیسم و ایده آلیسم در سیاست خارجی
۹۳	الف- تقابل آرمان‌گرایان و واقع‌گرایان
۹۵	مقایسه دیدگاه‌های ایده آلیست‌ها و رئالیست‌ها
۹۵	الف- ایده آلیست‌ها
۹۶	ب- رئالیست‌ها
۱۰۰	رویکرد رئالیستی و ایده آلیستی به روابط بین‌الملل
۱۰۴	جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

فصل دوم: ابعاد نظری و عملی آرمان‌گرایی و واقع‌گرایی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران

ابعاد نظری و عملی پیوند دهنده آرمان‌گرایی و واقع‌گرایی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در مواضع نظری جمهوری اسلامی ایران..... ۱۰۷

الف- بررسی انطباق‌پذیری سیاست خارجی جمهوری اسلامی با مکاتب واقع‌گرایی و آرمان‌گرایی..... ۱۰۷

ب- آرمان‌گرایی و واقع‌بینی در اندیشه سیاسی رهبران جمهوری اسلامی ایران..... ۱۱۲

ج- ابعاد آرمان‌گرایی و واقع‌گرایی در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران..... ۱۱۶

۱- ابعاد آرمان‌گرایی در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران..... ۱۱۶

۲- ابعاد واقع‌گرایی در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران..... ۱۲۴

د- آرمان‌گرایی و واقع‌گرایی در برنامه‌های بعد از انقلاب اسلامی ایران..... ۱۲۸

۱- دولت موقت..... ۱۲۸

۲- در سال‌های ۱۳۶۸-۱۳۶۰..... ۱۳۱

۳- در سال‌های ریاست جمهوری آقای حجت‌السلام اکبر هاشمی رفسنجانی

(۱۳۷۶-۱۳۶۸)..... ۱۳۴

۴- دوره ریاست جمهوری حجت‌الاسلام محمد خاتمی (۱۳۶۷-۱۳۸۱)..... ۱۳۷

۵- دوره ریاست جمهوری دکتر محمود احمدی‌نژاد (۱۳۸۱-۱۳۹۱)..... ۱۴۲

۶- دوره ریاست جمهوری دکتر حسن روحانی (....-۱۳۹۲)..... ۱۴۴

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری..... ۱۴۸

فصل سوم: مبانی نظری پیوند دهنده آرمان‌گرایی و واقع‌گرایی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران

الف- اجتهاد در فقه شیعه..... ۱۵۱

ب- عقل‌گرایی شیعی..... ۱۵۶

- ج- نقش زمان و مکان در فقه شیعه..... ۱۶۰
- د- بحث مصلحت در اندیشه شیعه سیاسی شیعه و سیاست خارجی..... ۱۶۲
- ه- انعطاف پذیری احکام حکومتی..... ۱۶۷
- و- حوزه «منطقه الفراغ» و نقش آن در تصمیم گیری در سیاست خارجی..... ۱۷۱
- ز- حفظ نظام در اندیشه سیاسی شیعه و نقش آن در تصمیم گیری در سیاست خارجی..... ۱۷۵
- عده بی عسر و حرج..... ۱۷۹
- عده صلح..... ۱۸۰
- جمع بنده و نتیجه گیری..... ۱۸۲
- منابع..... ۱۸۶
- کتاب فارسی..... ۱۸۶
- نشریات مجله ها..... ۱۹۲

بیان مسئله

در دوران جنگ جهانی اول تا کنون دو مکتب عمده بر مطالعه روابط بین‌الملل تأثیر زایل داشته است: یکی مکتب ایده‌آلیسم [آرمان‌گرایی] و دیگری مکتب رئالیسم [واقع‌گرایی]. جنگ را زاییده و معلول وضع خاص ساخت اجتماع داخلی و بین‌المللی می‌داند و عقیده دارد که اگر این وضع خاص - یعنی ساختن اجتماعی اعم داخلی و خارجی - تغییر کند و با نوافقی آن بر طرف گردد جنگ بین‌المللی میان خواهد رفت (عامری، ۱۳۸۱: ۱۷۸). ایده‌آلیست‌ها بشر را سرشت خرد خرد و خیرخواه می‌پندارند و عقیده دارند که از طریق گسترش نهادهای صلح سیاسی، انتخاب رهبران دموکرات و صلح دوست و ایجاد محیط مساعد می‌توان جنگ را و ستیز را ریشه کن کرد. ایده‌آلیست‌ها در صحنه جهانی معتقد به رعایت اصول اخلاقی و موازین حقوق بین‌الملل و ایجاد و تقویت سازمان‌های بین‌المللی هستند و بر این باورند که با کشورهای «دموکراتیک» در سازمان‌های بین‌المللی و تعهد آن‌ها به قبول و مراعات اصول اخلاقی و موازین حقوق

۱۰ آرمان‌گرایی و واقع‌گرایی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران

بین‌المللی، جهان از جنگ و ستیز خلاص خواهد شد و بشر در رفاه و آسایش به سر خواهند برد. (عامری، ۱۳۸۱: ۱۷۸-۱۷۹).

ایده‌آلیست‌ها، به طور خلاصه، برای ایجاد و حفظ صلح در صحنه بین‌المللی و براساس اصول و شیوه‌های زیر تأکید کرده‌اند:

۱- حقوق و اخلاق بین‌المللی؛

۲- نه‌های مالت آمیز برای حل اختلافات بین‌المللی؛

۳- ایجاد سازمان ای بین‌المللی و «نظام امنیت دست‌جمعی»؛

۴- برقراری نوعی «رازند قدرت»؛

۵- نفی قراردادهای «ری»؛ (عامری، ۱۳۸۱: ۱۷۸)

پس از جنگ جهانی دوم در برابر کسب ایده‌آلیسم نظریه و مکتب دیگری در روابط بین‌الملل بوجود آمد که جنگ را به نفع خودی ذاتی و معلول تلاش که کوشش برای کسب قدرت و در نتیجه «ری» می‌داند و معتقد است که کوشش برای کسب قدرت خودخواهی و مآل «ری» ستیزآمیز است. با سرشت آدمی بوده‌کردنی نیست. بنابراین جنگ در صحنه بین‌المللی امری گریزناپذیر است. طبق این نظریه جنگ و ستیز و اختلافات همراه و همیشه روابط متقابل کشورها بوده و تنها از راه ایجاد توازن قوا و توازن وحشت و بستن پیمان (یعنی «نظام امنیت دست انتخابی» می‌توان اختلافات را محدود

و از جنگ تا حدودی جلوگیری نمود و صلحی نسبی در جهان برقرار کرد. به وسیلهٔ دیپلماسی و مذاکره نیز می توان اختلافات را کاهش داد و از طریق سازش به منافع و مصالح ملی دست یافت. طرفداران مکتب بالا را «رنالیست» یا «واقع گر» می نامند چون چنان که گفته شد آن‌ها معتقدند که جستجوی تعادل شخصی و تلاش برای کسب قدرت و افزایش اعمال آن از واقعیت های جهان سیاست بوده و هست. از این رو همیشه کشورها همیشه منافع ملی خود را بالاتر از همهٔ ایده آل ها، اصول، موازین اخلاقی و حقوق بین الملل قرار داده اند و خواهد داد. (عامری، ۱۳۸۱: ۱۸۶).

رنالیست ها، به طور خلاصه به این عقاید زیر اعتقاد راسخ دارند و با فشارانه از آن‌ها جانبداری می کنند.

۱- قدرت مرکز ثقل و هستهٔ اصلی سیاست است و عدم اعتقاد به قدرت در سیاست چونان ناباوری به اصل نیروی جاذبه زمین در علوم است.

۲- قدرت فقط به وسیلهٔ قدرت می توان کنترل و محدود کرد و فقط با قدرت می توان در برابر قدرت ایستاد. بنابراین، در روابط میان کشورها دو اهرم قدرت ملی و توازن قوا اهمیتی سازنده و اساسی دارند.